THE DAILY HEBREW JOURNAL
H. WINEBERG, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., Ltd. —
67 Elizabeth Street Telephone Main 4582

א סוף מוז געמאכט ווערען

מיר קענען ניט שווייגען!

מיר קענען עס ניט פערשווייגען. מיר טארען עס ניט פערשווייגען! אונזער הוב אלס א אידישע צייטונג, וועלכע דארף אויפמערקזאם מאכען, אויף אלעס וואס עס פאסירט צווישען אונז, פאדערט עס פון אונז.

מיר מוזען אויפצייגען אלע אונגערעכטיגקייטען, וועלכע קומען פאר צווישען אונזערע רייהען.

אנדערש וועלען מיר ניט ערפילען אונזערע אויפגאבען, און וועלען ניט ערפילען יענע פרינציפּען, וועלכע מיר האבען פערשפּראכען — צו בעהאנדלען אלעס אונפּארטייאיש און בלויז דער אמת וועט זיין אונזער זייל, וואס צייגט אונז דעם וועג.

ווען א קליין אונבעדייטענד מענשעל וואלט אזוי געהאנדעלט, וואלטען מיר עס פילייכט פערשוויגען, עס וואלט זיך ניט געלוינט אזא פערזאן צו שענקען אפילו די נויטיגע אויפמערזאמקייט.

איז עס אבער א מנהיג בישראל, א פארשטעהער פונ'ם ארטהאָדאָקסישען אידענטהום, א איד וואס זיצט על כסא הרבנות, און צו וועמען אלע האבען דעם גרעסטען צוטרויען.

אמת איז. אז א רב דארף אויך מאכען א לעבען ווי א געוועהנליכער בשר ודם. און פילייכט נאך א בעסערען.

אבער אפילו ווען מען מאכט די תורה פאר א "קרדום לחפור בה" דארף מען אויך וויסען, אז עס עקזיסטירט א גרענעץ, און אפילו א רב מעג עס אויך וויסען.

אונזערע רבנים ווייזט אויס, ווילען פון דעם ניט וויסען, און פונקט ווי יעדער „ביזנעסמאן" זוכען זיי צו ציהען דורך זייער קרעמיל, וואס גרעסערע פּראפיטען, מעג עס אפילו זיין געגען דער מענשליכער עטיק, געגען דער אידישער רעליגיאן, אדער שאדען דעם אידישען נאמען, דאס ארט זיי ניט, אבי זיי קענען נאר פּראפיטירען דערביי עטליכע דאלאר.

אויב אונזערע איינגעוואנדערטע אידען פון א גאנץ יאהר, האבען זיך דערווייל נאך ניט אויסגעצייכענט אין בעשאפען נייע אינדוסטריען, חוץ די שניידעריי, האבען אבער אונזערע רבנים געצייגט וואס זיי קענען און ענטוויקעלט דעם מסחר מיט הכשרים.

עס איז שוין אוועק אזוי ווייט, אז מען וועט שוין באלד ארויסגעבען הכשרים אויף כשר'ע קיילען פאר'ן פּויערנייס אום ווינטער, אדער פאר מילכיגע און פליישיגע אייז אום זומער, אבי מען וועט נאר געבען די עטליכע דאלאר.

דעם „כסף וזהב מטהר ממזרים". האבען די רבנים, אדער א גע־וויסער היגער רב איבערגעזעצט: „קומט אהער מענשען, פאר עטליכע דאלאר בעקומט איהר א הכשר אויף וואס איהר ווילט נאר אליין".

דאס איז אבער בלויז איין זייט פון דער מטבעה.

יעדער שטעקען האט צוויי עקען, און די „הכשר־ביזנעס" האַ־בען אויך צווייערליי מעטהאָדען.

„האסטו בעצאהלט פאר'ן הכשר די שעהנע מטבע איז אַל־רייט, איז אלעס כשר למהדרין מן המהדרין, טאמער אבער, האט דער בעל דבר, (דער מאנופעקטשורער בלע"ז) געהאט די העזה אריינצושיקען א קלענער טשעקעל, ווי מען האט זיך גערוכט, ווערען גלייך די יוצרות איבערגעדרעהט, און דער הכשר ווערט צוריקגעצויגען".

„אוים כלה — ווייטער מויד", דאס איז דער צווייטער ביזנעס מעטהאָד פון דער „הכשר־אינדוסטריע".

צו דיעזער אינדוסטריע פאדערען זיך גאנץ מיטלען, אבי מען האט נאר דעם נאמען רב. און מען קען איבערלעזען די טשעקס איז שוין אלעס כשר וישר.

כל זמן דיעזער געשעפט איז נאך אנגעגאנגען בלויז אויף דער אי־דישער גאס, איז עס נאך געוועזען א האלבע צרה.

איז עס שוין אבער אריבערגעטראגען געווארען אויך אויף דער גויאישער גאס, און דער קריסט, זעהענדיג, אז דער רב בעהאנדעלט איהם אזוי, לערנט שוין א קל וחומר:

מה־דאך, דער „ראביי", דער בעסטער פון די אידען, איז א שווינדלער און בעטריגער, וואס איז גרייט צו פערקויפען די גאנצע תורה פאר א הונדערט־דאלערדיגע, ווי אזוי זשע איז שוין דער איד פון א גאנץ יאהר, לעבען אזא אידען טאר מען דאך געוויס אין זיינע ד' אמות ניט שטעהן.

ווען א קריסט פראדוצירט א געוויסען ארטיקעל, לאמיר זאגען א „פאודער" פאר וואשען טעפּ, שיקט ער נאך א רב, אז דער רב זאל איהם ארויסגעבען א הכשר. אז אידען מעגען עס געברויכען.

דער געוויסער רב בעוויליגט עס, ניט אנגעבענדיג קיין פּרייז, וויפיעל ער פערלאנגט פאר זיין טרחה.

ווען אלעס איז שוין פארטיג, און דער ארטיקעל הויבט אן צו ציר־קולירען אויפ'ן מארק, דאן שיקט דער רב אריין א ביל פערלאנגענדיג אן אונגעהייער הויכען פּרייז, פאר'ן ארויסגעבען דעם הכשר.

דער גוי ניט וויסענדיג פון קיינזאך, ווערט אין כעס, און מאכט אן ענדע צו דער גאנצער געשיכטע, צוריק שליידערענדיג איהם זיין הכשר, פערגיסענדיג דערביי א היבש ביסעל פעך און שוועבעל אויף אידען און אידענטהום.

מיר ווילען שוין ניט רעדען, וואס דאס איז געגען אלע פּרינציפּען פון דער אידישער רעליגיאן. צו פעדלען אזוי מיט „אידישקייט", די געפאהר איז אבער א פיעל גרעסערע, דער אידישער נאמען ווערט פער־שמוצט, און דיעזע שמוציגע „הכשר־געשעפטען" שעדיגען דעם אידי־שען נאמען.

מיר ווערען געשטעמפּעלט אלס א פאלק פון שווינדלער, גנבים און בעטריגער, דערפאר וואס א רב וויל מאכען א „האלד־אפּ" צוליעב א הכשר.

די רבנים וועמען דער אידישער נאמען און די אידישע רעליגיאָן האבען געזאלט זיין טייערער פון אלעמען, העלפען מיט זייערע אייגענע הענד צו, די אידישע עהרע צו בעשמוצען, און דאס טאר ניט דערלאזען ווערען.

דער אידישער כבוד דארף זיין טייערער פון אלעס.

די „הכשר־ביזנעס" ווי זיי זענען יעצט, טארען אזוי ווייטער ניט אנגעהן.

די אידישע רבנים דארפען איינמאהל פאר אלע מאהל געדענקען, אז די „סמיכה" זייערע ערלויבט זיי נאך ניט צו פעדלען מיט הכשרים, מאכען "האלד־אפּס" און שעדיגען דעם אידישען נאמען.

זאלען עס די רבנים אבשטעלען, איידער עס איז נאך אוועק צו ווייט.

א סוף מוז געמאכט ווערען, איידער די שאנד טהאט איז נאך ווייט פערשפּרייט.

אויב איהר ווילט עס ניט טהאן צוליעב אייך, מוזט איהר עס אבער טהאן צוליעב אייער פאלק.

זענען אבער די פאר דאלאר הייליגער ביי אייך ווי אלעס אין דער וועלט, דאן זייט ניט קיין פּיינליגע. ערקלעהרט עס אפען, אז אייער גאט איז דער דאלאר, און בלייבט צו איהם דיענט איהר.

דאן וועלען מיר כאטש וויסען, מיט וועמען מיר האבען צו טהאן.

עס וועלען ניט זיין פאר אונז קיין צוויי־פּנימדיגע רבנים, ביי וועמען די סמיכה איז בלויז א מיטעל פאר הכשר־פעדלעריי.

פנחס רוטענבערג'ס אויפרוף צו אידען

דער גרויסער רוסישער סאציאליסט רעוואלוציאנער אלס איד צו זיין פאלק

די נאציאנאלע ווידערבעלעבונג פון אידישען פאלק

פון פנחס בן־שמי (פ. רוטענבערג)

איך האב פערשטאנען, אז אין דער איצטיגער גרויסער וועלט־טראגעדיע איז דער חוב פון יעדען איד זיך צו אפּפערען נור פאר זיין אייגען פאלק, פאר דאס אי־דישע פאלק.

און לויט מיינע כחות האב איך גענו־מען ארבייטען אין דער ריכטונג.

הונדערטער מענשען פון פערשיעדענע לענדער, פון פערשיעדענע געזעלשאפטלי־כע שטופען, איבערצייגונגען און גלויבונ־גען, אידען און ניט אידען, מיט וועמען איך בין געקומען אין בעריהרונג צוליעב דיזער אנגעלעגענהייט האבען מיט זייער פערהאלטען זיך צו דעם, מיך בעפעסטיגט אין דער איבערצייגונג, אז איך שטעה אויפ'ן ריכטיגען וועג. צווערשט א סקעפּ־טישע, און מצד פון פיעלע אידען א נע־געטיווע, פלעגט זיך די שטעלונג איבער־בייטען אין א סימפּאטישע, און דערנאך אין א סאלידארע.

אין פערשיעדענע ערטער האב איך זיך אנגעשטויסען אויף עהנליכע איני־ציאטיוועס פון איינצעלנע פערזאנען און גאנצע גרופּען מיט דיזעלבע פּלענער און ציעלען, אפט אויסגעדריקט מיט דיזעלבע ווערטער.

אין אונזער אונגעוועהנליכער צייט, ווען דאס פאנטאסטישע, אוטאפּישע ווערט רעאל און דאס אונמעגליכע ווערט מעגליך, קען אויך ווערען א ווירקליכקייט א אידישער שטאאט אין דער אלטער ארץ ישראל, וואס אונטער איהרע הייסע הימ־לען זיינען מיט פיעלע יאהרהונדער־טען צוריק פערפלאנצט געווארען און זיך פונאנדערגעוואקסען די ווארצלען פון דער רייכער, ליידענספולער געשיכטע פון אונ־זער פאלק. — די טיעפע זאפטיגע ווארצ־לען, וואס ערנעהרען נאך אונז עד היום.

די פראגע איז איצט קאנקרעט אוועק־געשטעלט געווארען. די פּרעסע און די עפענטליכע מיינונג בעציהען זיך צו איהר אויפמערקזאם און ערנסט. פעראנטווארט־ליכע דיפּלאמאטישע ספערען האבען גע־מאכט בעשטימטע פערשפּרעכונגען.

אבער דורך דיפּלאמאטישע פערהאנד־לונגען און דורך שתדלנות קאן מען קיין שטאאט ניט בעשאפען. בעזונדערס א אי־דישען שטאאט און אום צו לייזען אזא פראגע, ווי די אידישע.

אונזערע זיידעס האבען געזעהען דיא ווידערגעבורט פון אלטען גריכענלאנד, אונזערע פאטערס — די ערוואכונג פון גרויסען רוים, די פעראייניגונג פון איטא־ליען; נאך פאר אונזער געדענקנים און פאר אונזערע אויגען האבען די סערבען און בולגארען אראבגעווארפען פון זיך דעם שקלאפען יאך און מיט זייער בלוט האבען זיי געוואונען דאס רעכט אויף א זעלבשטענדיגען, פרייען, מענשליך־ווירדיגען לעבען — אום צו קענען אר־בייטען צוזאמען און צוגלייך מיט פיעלע אנדערע פעלקער — גרויסע און קליינע — וועלכע זיינען אלע גלייך וויכ־טיג און ווערטפול — פאר דעם אלגעמיין־מענשליכען פארטשריט און קולטור.

אונזער אייגענעם גלויבען אין אונזער רעכט און אז אנדערע זאלען אנערקענען אונזער רעכט אויף אן אונאבהענגיגער נאציאנאלער עקזיסטענץ, אויף אן אייגע־נעם שטאאט — אט דעם גלויבען און אט די אנערקענונג קאנען מיר בעקומען נאר מיט וואפען אין אידישע הענד; נאר יע־מאלט ווען מיר וועלען פערגיסען אונזער אידיש בלוט אויף יענעם לאנד און פאר יענעם לאנד ווי קליין אונזער ארמיי זאל ניט זיין, א אידישע זאל זי זיין

אין קרימער קריעג האט פּיעמאנט ארויסגעשטעלט 15 טויזענד סאלדאטען און דערמיט האט זיך אנגעפאנגען די פער־איינציגונג פון דעם מאדערנעם איטאליען. און איצט שלאגען זיך אין א ברודער־מלחמה אויף די שלאכטפעלדער 700 טוי־זענד אידען, פון קיינעם ניט בעמערקט, פון קיינעם אין קיין חשבון ניט אריינגע־נומען. ווען מען זאל ניט רעכענען די פער־שטארקטע העצע אויף אידען אין רוס־לאנד.

נור אויף אזא וועג קענען מיר אויס־גלייכען אונזערע נשמות, קענען מיר פיזיש און מאראליש געזונד מאכען דאס פער־מאטערטע, איבער דער גאנצער וועלט צו־זייטע און צושפּרייטע אידישע פאלק, וואס איז אזוי וויכטיג און נויטיג פאר'ן לעבען. נור אונטער אזא בעדינגונג קענען מיר ווערען א געזונטער און נוציגער עלע־מענט צוגלייך מיט אלע אנדערע בירגער אין די שטאאטען, אין וועלכע מיר לעבען און וועלען לעבען, וועמען מיר האבען בע־צאהלט אזא מורא'דיגען צינז מיט אונזער ארבייט, מיט אונזערע ליידען, מיט אונזער בלוט. ווייל אלע אידען וועט מען דאך קיין ארץ ישראל ניט אריבערפיהרען נור אונטער אזא בעדינגונג קען מקוים ווערען א ווירקליכע, און ניט קיין פיקטיווע גלייכבערעכטיגונג פון די אידען, ד. ה. אונזער רעכט אויף א מענשליך־ווירדיגען לעבען — די "גלייכבערעכטיגונג", אויף וועלכער מיר האבען א פולע רעכט, א רעכט, וועלכע קיינער קען ניט בעצווייפּ־לען, קיינער קען ניט בעשטרייטען, א רעכט וואס די איבערגעבליבענע אידען אין רוסלאנד וועלען פערטיידיגען ניט מיט שתדלנות, נור דורכ'ן קאמפף

* * *

יעדער ניט איד פון עקסטרעמסטען קאנסערוואטאר, רעאקציאנער און אפילו אפענעם אנטיסעמיט, ביז דעם עקסטרעמ־סטען רעוואלוציאנער, סאציאליסט, וועט אונז פערשטעהן, וועט מיט אונז מיטפיה־לען און אונז העלפען, און אפילו העלפען שוין. בלויז די "צו שעהן־גייסטיגע" רוסי־שע אינטעליגענץ, וועלכע מיר אידען גופא האבען קאסמאפאליטיזירט און נאציאנאל דעמאראליזירט, זי וועט ניט זיין מיט אונז אבער שטערען וועט זי אונז אויך ניט.

אונזערע הויפּט געגנער וועלען מיר געפינען אין אונזערע אייגענע רייהען — די סאציאליסטען, בונדיסטען, ציוניסטען, טעריטאריאליסטען אידישיסטען, העב־ראאיסטען, אסימילאטארען, אלע גלייך אונטאלעראנט, "אונפעהלבאר", פאנא־טיש, נעגענזייטיג פערפיינדעט, גייסטיג פערקריפּעלט דורך אונזער אונגליקליכען לעבען, צוריסען און צוואורפען

ווען אנדערע פעלקער האבען אין דער איצטיגער אויסערגעוועהנליך שווערער צייט געקענט פעראייניגען דיאמעטראל־ענטגעגענגעזעצטע סאציאלע עלעמענטען, מוזען מיר אידען אויך טהאן דאסזעלבע און מיר קענען דאס מיר דארפען נור זיך צוצווינגען צו זיין טאלעראנטער איינער צום אנדערען, כאטש צייטווייליג, כאטש נור איצט

אלע אידישע כחות דארפען פעראיי־ניגט און אנגעווענדעט ווערען צו איין ציעל, צו אונזער איינציגער רעטונג — צו בעשאפען א מיטעלפונקט פון אונזער נאציאנאלער קולטור, אונזער אן אייגענעם שטאאט, וואס אהן איהם קען ניט געלייזט ווערען די אידישע פראגע, קען ניט אבגע־שאפט ווערען דער אנטיסעמיטיזם, קען ניט דערגרייכט ווערען קיין גלייכבערעכ־טיגונג ערגעץ ניט, אפילו דארט ניט, וואו אידען געניסען שוין גלייכבערעכטיגונג

אונטער דער פאהן פון רעליגיע און טראדיציע, איהר איינציגען צופלוכט, איהר איינציגען שוץ האט די מאסע פון אידישען פאלק איינגעהאלטען און דער־טראגען צו אונז, דורך יאהרטויזענדע פון ליידען און פערפאלגונגען, אונזער נאציא־נאלען מהות און פאר איהם שטעלט זי זיך איין אויך יעצט — פערטיידיגט איהם מיט ליידען און בלוט

און די אויבערשטע שיכטען אונזערע,

און די אויבערשטע שיכטען אונזערע, וועמען עס לעבט זיך פארט בעסער ווי דער פאלקס־מאסע, קענען אפילו איצט ניט, אין דיזער שרעקליכער, אויסערגע־וועהנליכער צייט, אין קיין פרט ניט נאכ־געבען איינע די אנדערע קענען בשום אופן זיך ניט צוזאמענריידען

פאראן צווישען אונז פערשיעדענע סארטען אידען: פערשטאקטע, געלד־גיי־ריגע, שרעקעדיגע — נאר ווענינ סימפּאַ־טישע פערזאנען. אזוי האט דאס לעבען זיי בעשאפען אנדערש לעבען און דענקען קענען זיי ניט

אבער אונזערע אקטיווע, פארטגעשרי־טענע קרעפטען — וואס האבען זיי גע־טהאן?

צוויי אידישע נאציאנאלע פּאליטישע ארגאניזאציעס האבען מיר — ציוניסטען און בונדיסטען זיי האבען פאר די לעצטע יאהר־צעהנדליגע אויפגעטהאן ארבייט פון גרויסער היסטארישער וויכטיגקייט פאר'ן אידישען פאלק. אבער יעדע פון זי — אן ארבייט א פערשיעדענע, אן איינזיי־טיגע, א דיאמעטראליש־נעגענגעזעצטע מיט איהרע ציעלען און כונות אט ווי עס זיינען פערשיעדען דער כאראקטער און דער סאציאלער בעשטאנד פון די גרופּען פון אידישען פאלק, וואס די ביידע ארגא־ניזאציעס פערטרעטען.

די ציוניסטען האבען אויפגעמונטערט דאס בעוואוסטזיין פון אייגענער זעלבסט־ווירדע אין אונזער פאלק; זיי האבען איהם אנגעוויזען אויף דעם איינציגען אויס־וועג — ארץ ישראל זיי האבען דארט אויפגעריכט אידישע קאלאניזאציע, אי־דישע אגריקולטור, נאציאנאלע קולטור און שפּראך אבער ביז דער לעצטער צייט הא־בען זיי ניט גערעכענט מיט דעם, וואס דער איבערוויעגענדער מעהרהייט פון אי־דישען פאלק וועט דאך אויסקומען נאך לאנג צו בלייבען אין רוסלאנד, וואו דיא בעדינגונגען פון זייער לעבען מוזען און דארפען געענדערט ווערען.

(פארטזעצונג פאלגט)

„וואס איז א נאמען?"
וועל אויב דער נאמען איז
"SALADA"
מיינט עס אונטאדעלהאפטע
קוואליטעט און ווערטה

דער אידישער לוח

——):(——

(פון רבי דר. דזשוליוס דזש. פּרייס פון דער יוניווערסיטי שוהל.)

דאס געוועהנליכע אידישע יאהר בע־שטעהט פון צוועלף מאנאט — ניסן, אייר, סיון א. א. וו.

די דאזיגע נעמען זיינען ניט קיין ריין העברעאישע. דאס האבען די אידען זיי מיט זיך צוריק געבראכט פון גלות בבל.

אין א עבור יאהר האבען מיר נאך איין מאנאט, אדר שני, און דאס יאהר באשטעהט שוין דאמאלס פון דרייצעהן מאנאט.

דאס אידישע יאהר הויבט זיך אן מיט'ן זיבעטען מאנאט, פון תשרי, ניט פון ניסן. דער ערשטער טאג פון תשרי, ראש חדש תשרי הייסט עס, איז דער יום טוב וואס ווערט אנגערופען יום הזכרון, און אויך דער צווייטער, דער צוגעגעבענער נאמען ראש השנה, ניי יאהר, הייסט עס.

לויט דער טראדיציע איז דאמאלס אין יענעם טאג, די וועלט בעשאפען געוואָרען, און טהעאָרעטיש הויבט זיך אן

וויפיעל עס נעהמט דער לבנה זיך ארום צודרעהען ארום דער ערד. דאס ענגלישע ווארט "מאנטה" נעהמט זיך פונ'ם ווארט „מון" אין העברעאיש אויך אזוי. דאס ווארט ירח וואס מיינט מאנאט נעהמט זיך פון ווארט ירח וואס הייסט לבנה. עס געדויערט אונגעפעהר 29½ טאג ביז די לבנה מאכט א שפּאציר ארום דער ערד און אזוי פיעל אייגענטליך האט געדארפט זיין די לענג פון א מאנאט. יעדער וועט אבער לייכט פערשטעהן, אז מען האט ניט געקאנט צוטהיילען איין טאג צו צוויי מאנאט, אז איין האל־בער טאג זאל געהערען צו איין מאנאט און דער צווייטער צו א צווייטען האט מען דארום געמאכט א מאנאט איבער א מאַ־נאט, איין מאנאט 29 טעג דער צוויי־טער 30 טעג, דאן ווידער 29 און וויע־דער 30 א. א. וו. דארום האט ניסן, דער ערשטער חדש 29 טעג און אדר, דער לעצ־